

en de Nederlandse assistent-resident, dr. D. H. Burger, uit. 'De regent', aldus deze laatste,

'liet versnaperingen rond dienen, waaronder gebakjes, die uit een rood en een wit laagje bestonden. Ik zei schertsend tegen de *patih* die naast mij zat: 'Dat is handig gedaan, want dit zijn zowel de Japse als uw kleuren.' Maar glimlachend antwoordde de *patih* prompt: 'Heeft u ook op het schoteltje gelet?' Pas toen viel mij op dat dit blauw was . . . De subtiele vraag, in hoeverre het schoteltje bij het gebakje behoorde, kon verschillend worden beantwoord, maar ik had het recht even te genieten van de rood-wit-blauwe combinatie die aan de Jap werd voorgezet en wist op dat moment niet de enige te zijn die dit apprecieerde.'¹

De regent van Pandeglang sloot zich bij de komst der Japanners in zijn ambtsgebouw op, kwam pas na enige tijd te voorschijn en moest toen bij wijze van straf een half uur in de brandende zon staan. De regent van Soekaboemi weigerde de Japanners trouw te zweren ('omdat', zo vernam de vrouw van een Ambonneser Knil-militair, 'zoals hij verklaarde, zijn geslacht reeds gedurende vele generaties 't Huis van Oranje gediend had'²) en vroeg ontslag. De regent van Tjiandjoer daarentegen 'heeft zich', aldus mr. Elias, 'zodanig misdragen dat hij zelfs tot grote verontwaardiging van de bevolking een inheems dansfeest voor de Japanners organiseerde.'³ De houding jegens de Europeanen van de regenten van Bandoeng en Tasikmalaja was, aldus later de assistent-resident van Bandoeng, 'meer dan correct en aangenaam' (maar de zoon van eerstbedoelde regent 'wenste ons niet meer te kennen')⁴. Aan de assistent-resident te Garoet bleek op 11 maart '42, toen de eerste Japanners 's avonds bij de regent hun opwachting maakten, dat deze (van der Plas had hem 'de meest louche en onbetrouwbaarste regent van Java' genoemd⁵) zich had ghaast, uit zijn ontvangstruimte alle portretten van koningin Wilhelmina en een hem ten geschenke gegeven borstbeeld van de koningin te verwijderen. 'Omstreeks negen uur', aldus eind '46 de assistent-resident,

'verscheen een auto waaruit twee Japanners rolden, kennelijk onder de invloed van drank. De ene, een hoogst onguur, sluw type in een uniformjasje met veel

¹ D. H. Burger in het *Gedenboek van de Vereniging van Ambtenaren bij het Binnenlands Bestuur in Nederlands-Indië* (1956), p. 96-97 (verder aan te halen als: *Gedenboek* . . . BB). ² M. Leatenua-van Os: Verslag (27 mei 1946), p. 3 (IC, 47 538). ³ Elias, p. 97. ⁴ E. Croes: Rapport (1 mei 1947), p. 2 (ARA, Alg. Secr., Eerste Zending, XXII, 45, 249). ⁵ R. W. Kofman: 'Verslag' (17 dec. 1946), p. 1 (ARA, Archief proc. gen. Batavia, 850).